

19	ΜΑΖΑ	ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	1325-26	ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΓΩΜΕΝΟΣ)
		<p>Ο ΝΑΟΣ:</p> <p>Άγιος Νικόλαος Μάζας</p> <p>Τύπος Μικρός μονόχωρος καμαροσκεπής, με οξυκόρυφη καμάρα, ναός. Η καμάρα στηρίζεται σε 1 ενισχυτικό τόξο και προβόλους.</p>			
<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> </div> <p style="text-align: center;">Σωζόμενο εικονογραφικό πρόγραμμα²¹</p> <p>Ιερό: Κόγχη: Τεταρτοσφαίριο: αρ.1: Χριστός Παντοκράτορας επονομαζόμενος από τον ζωγράφο <i>Φωτοδότης</i> στηθαίος, μετωπικός, κρατεί με το αριστερό κλειστό Ευαγγέλιο και με το δεξί ευλογεί. Εκατέρωθεν σε στάση δέησης η Παναγία (δεξιά) και ο Άγιος Νικόλαος (αριστερά). <i>Ημικύλινδρος:</i> αρ.2: 6</p>					

Συλλειτουργούντες Ιεράρχες. 3 εκατέρωθεν τράπεζας. Ολόσωμοι σε στάση $\frac{3}{4}$ κρατούν ανοικτά ειλητάρια. Δεν είναι αναγνώσιμα τα ονόματά τους. *Τόξο αφίδας: Μέτωπο: Ζώνη 1: αρ.3:* Άγιον Μανδήλιον. *Ζώνη 2: αρ.4 – αρ.5:* Ευαγγελισμός. Βόρεια ο Αρχάγγελος Γαβριήλ και Νότια η Παρθένος Μαρία. *Ζώνη 3: Ποδαρικά: Βόρειο: αρ.6:* Άγιος διάκονος, αδιάγνωστος ολόσωμος μετωπικός. Κρατεί θυμιατό. Πιθανώς ο Άγ. Στέφανος, κρίνοντας από τη διάταξη θεμάτων που ακολουθεί ο Ι. Παγωμένος. *Νότιο: αρ.7:* Άγιος Ρωμανός ο Μελωδός. Ολόσωμος μετωπικός κρατεί διάλιθο κιβώτιο.

Βόρειος τοίχος: Από Α προς Δ: **αρ.8:** Άγ. Ελευθέριος, και Άγ. Βασίλειος, ολόσωμοι, μετωπικοί. **αρ.9:** κόγχη πρόθεσης. Διακοσμημένη με γεωμετρικά κοσμήματα στα πλάγια. **αρ.10:** Διακοσμητική ταινία. *Νότιος τοίχος: αρ.11:* μορφές 2 Αγίων Ιεραρχών ολόσωμων μετωπικών, αδιάγνωστων.

Καμάρα: Βόρεια: Ζώνη 1 (άνω): αρ.12: Υπαπαντή. *Ζώνη 2 (κάτω): αρ.13:* Φιλοξενία του Αβραάμ. *Νότια: Ζώνη 1 (άνω): αρ.14:* Γέννηση. *Ζώνη 2 (κάτω): αρ.15:* 3 άγιοι στηθαίοι μετωπικοί σε μέταλλα. Οι μορφές είναι αδιάγνωστες. Διακρίνονται οι 2 πρώτοι. Ο τρίτος είναι κατεστραμμένος.

Κυρίως ναός: Βόρειος τοίχος: από Α προς Δ: **αρ.16:** Ο Άγ. Νικόλαος ολόσωμος μετωπικός κρατεί κλειστό Ευαγγέλιο και ευλογεί. Εικονίζονται σε μικρότερη κλίμακα άνω αριστερά και δεξιά, ο Χριστός να του δίνει το Ευαγγέλιο και η Παναγία να του δίνει το επιτραχήλιο. Σε κίονα εμφανίζεται όφις. Κάτω δεξιά παριστάνεται σε πολύ μικρότερη κλίμακα ο δωρητής δεόμενος σε στάση $\frac{3}{4}$. **αρ.17:** Αγία Μαρίνα (κάτω από τον πρόβολο που στηρίζει το σφενδόνιο). **αρ.18:** Πρόβολος στήριξης σφενδονίου διακοσμημένος με γεωμετρικό κόσμημα. **αρ.19:** 2 έφιπποι στρατιωτικοί άγιοι που κρατούν δόρυ. Προφανώς πρόκειται για τους Άγιους Γεώργιο (λευκό άλογο) και Δημήτριο (καφέ άλογο). **αρ.20:** 2 ολόσωμοι μετωπικοί άγιοι. Θεόδωρος και πιθανώς Προκόπιος.

Νότιος τοίχος: από Α προς Δ: **αρ.21:** Παναγία Βρεφοκρατούσα, ένθρονη. **αρ.22:** Αγία Ειρήνη, ολόσωμη μετωπική (κάτω από τον πρόβολο στήριξης του νοτίου σφενδονίου). **αρ.23:** Αρχάγγελος Γαβριήλ. Ολόσωμος, μετωπικός, κρατεί σκήπτρο. **αρ.24:** Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη, ολόσωμοι, μετωπικοί εκατέρωθεν διάλιθου πατριαρχικού σταυρού. **αρ.25:** Ολόσωμη, μετωπική αγία σε στάση δέησης. Φορεί πολυτοίχιλη ενδυμασία. Δε διακρίνεται το όνομά της.

Καμάρα: Βόρεια: Ζώνη 1 (άνω): από Α προς Δ: αρ.26: Μεταμόρφωση. **Αρ.27:** Προδοσία. **Αρ.28:** Εις Άδου Κάθοδος. *Ζώνη 2 (κάτω): αρ.29:* Βάπτιση. **Αρ.30:** Γεννέσιον Αγίου Νικολάου. **αρ.31:** Ο Άγιος Νικόλαος παραδιδόμενος μάθησιν. **Αρ.32:** Σκηνή από το βίο του αγίου, αδιάγνωστη.

Νότια: Ζώνη 1 (άνω): από Α προς Δ: αρ.33: Έγερση Λαζάρου. **Αρ.34:** Βαϊφόρος. **Αρ.35:** Ελκόμενος. *Ζώνη 2 (κάτω): αρ.36:* Ο Λίθος. **Αρ.37:** Ο Άγ. Νικόλαος χειροτονείται Διάκονος. **Αρ.38:** Ο Άγ. Νικόλαος χειροτονείται Επίσκοπος. **Αρ. 39:** Ο Άγ. Νικόλαος τω βασιλεί κατ' όναρ φαινόμενος. **Αρ. 40:** Αδιάγνωστη παράσταση με τρεις μορφές σε αρχιτεκτονικό βάθος. **Αρ.41:** Ο Άγ. Νικόλαος σώζων αθώους από το δήμιο.

Σφενδόνιο: Βόρειο τμήμα: Εσωράχιο: αρ.42: Μορφή αδιάγνωστης Αγίας. *Δυτ. Όψη: αρ.43:* Διακοσμητική ταινία. *Αν. όψη: αρ.44:* διακοσμητική ταινία. *Νότιο τμήμα: Εσωράχιο: Ζώνη 1 (άνω): αρ.45:* Μορφή ολόσωμη μετωπική, μάλλον προφήτης. *Ζώνη 2 (κάτω): αρ.46:* Άγ. Μάμας.

Δυτικός τοίχος: Βορείως της θύρας εξόδου: αρ.47: Άγ. Βαρβάρα. **Αρ.48:** Άγ. Αναστασία. **Αρ.49:** Κτιτορική επιγραφή που αναφέρει το όνομα των δωρητών, του ζωγράφου (Ι. Παγωμένος) και την χρονολογία 1325 – 6. *Νοτίως της Θύρας εξόδου: αρ.50:* Άγ. Φωτεινή. **Αρ.51:** Άγ. Παρασκευή. **Τύμπανο: αρ.52:** Παράσταση Σταύρωσης.

Χρονολόγηση

Η τοιχογράφηση του ναού, σύμφωνα με την κτιτορική επιγραφή που σώζεται σε καλή κατάσταση, ανάγει την κατασκευή στο 1325-26. Ο ναός αυτός, είναι ο πέμπτος κατά σειρά που εικονογραφεί ο δραστήριος ζωγράφος Ιωάννης Παγωμένος.

Παρατηρήσεις

Εξωτερικό: Οξυκόρυφο ανακουφιστικό τόξο πάνω από της θύρα, κτισμένο με πλίνθους. Το κτίσιμο του ναού γενικά αποτελείται από αργολιθοδομή

και λαξευμένους γωνιόλιθους στις γωνίες χωρίς κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό.

Φάσεις

Ο ναός φαίνεται να έχει μην έχει περισσότερες φάσεις από την υφιστάμενη. Σύμφωνα με μαρτυρίες, εντός του ναού υπήρχαν τάφοι, οι οποίοι και απομακρύνθηκαν κατά τις εργασίες αναστήλωσης και συντήρησης.

1. Γενική κατάσταση διατήρησης:

Ο ιερός ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου χρονολογείται στις αρχές του 14^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα το 1325-1326 βάση της κτητορικής επιγραφής που βρίσκεται στο εσωτερικό του. Ο ναός είναι ολόγραφος και είναι ένα από τα πρώτα έργα του Ιωάννη του Παγωμένου. Σημαντικό είναι ότι αν εξαιρέσουμε κάποιες μικρές αλλοιώσεις, η ζωγραφική σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη σημαντική έλλειψη υγρασίας στη περιοχή και στην καλή κατάσταση διατήρησης του θόλου που δεν επέτρεψε όλα αυτά τα χρόνια την είσοδο του νερού προς το εσωτερικό του ναού. Επίσης ρόλο έπαιξε και η καλή κατάσταση διατήρησης της τοιχοδομής και των εξωτερικών κονιαμάτων του ναού.

2. Κατάσταση διατήρησης τοιχογραφιών:

3. Οι τοιχογραφίες-παθολογία και αναλυτική κατάσταση διατήρησης

4. Αιτίες μεταβολής (αίτια, φαινόμενα, παρατηρήσεις, φωτο/σχέδια):

5. Μηχανισμοί μεταβολής (παρατηρήσεις, φωτο/σχέδιο):

6. Προτάσεις αποκατάστασης:

1. Στερέωση:
  - 1 α. Περιμετρική στερέωση:
  - 1 β. Ζωγραφικών επιφανειών: ✓
  - 1 γ. Υποστρωμάτων: ✓
2. Καθαρισμοί:
  - 1 α. Μηχανικοί:
  - 2 β. Χημικοί:
3. Αποκατάσταση (αποτοιχίσεις τοιχογραφιών, εντοιχίσεις τοιχογραφιών):

7. Προτάσεις συντήρησης:

- Οπλισμός ζωγραφικής επιφάνειας:

- Απομάκρυνση μη αυθεντικών πετρωμάτων:
- Περιμετρικές στερεώσεις:
- Ενέσιμες στερεώσεις υποστρώματος και φορέα:
- Στερέωση ζωγραφικής επιφάνειας:
- Καθαρισμός ζωγραφικής επιφάνειας:
- Παρατηρήσεις :
- Φωτο/Σχέδιο:

8. Δοκιμές εφαρμογής υλικών (υλικά στερέωσης και μεθοδολογία εφαρμογής τους):

- Συμβατότητα με αυθεντικά υλικά:
- Βαθμός πρόσφυσης:

9. Δοκιμές εφαρμογής υλικών:

- Υλικά καθαρισμού:
- Χημικός καθαρισμός(αντιδραστήρια που εφαρμόζονται για απομακρύνσεις ρύπων και επικαθίσεων από την ζωγραφική επιφάνεια)
- Μηχανικός καθαρισμός (τεχνικές λέιζερ που εφαρμόζονται για απομακρύνσεις ρύπων και επικαθίσεων από την ζωγραφική επιφάνεια)
- Φωτό/Σχέδιο:

10. Ιστορικό επεμβάσεων:

- Επιζωγράφιση: Δεν έχουν γίνει επεμβάσεις επιζωγράφησης των τοιχογραφιών.
- Επιχρίσματα: Δεν έχουν γίνει επεμβάσεις εφαρμογής επιχρισμάτων των τοιχογραφιών.
- Κονιάματα: Δεν έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες εφαρμογής κονιαμάτων ή έχουν γίνει κάποιες πολύ μικρές επεμβάσεις οι οποίες αποκαταστάθηκαν στα πλαίσια των εργασιών συντήρησης και αποκατάστασης του ναού.
- Συμπλήρωση: Δεν έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες συμπλήρωσης κονιαμάτων.
- Χρόνος:
- Άλλη: